

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Малахова Т. В.

ВСТУП

Повномасштабна російська агресія 2022 року спричинила в Україні безпрецедентні руйнування та гуманітарну кризу, поставивши систему публічного управління перед новими викликами. Зруйнована інфраструктура, масове переміщення населення, падіння економіки та соціальні потрясіння вимагали негайної реакції держави на воєнні виклики і одночасно планування післявоєнного відновлення. Ефективне публічне управління у сфері соціально-економічної реабілітації стає критично важливим фактором для забезпечення стійкого відродження країни та повернення суспільства до нормального життя. Державна влада повинна виконувати координаційну роль у мобілізації ресурсів, стратегічному плануванні відбудови та впровадженні реформ, що підвищують інституційну спроможність. Водночас успіх післявоєнної відбудови залежить від партнерства держави з міжнародними донорами, бізнесом та громадянським суспільством на засадах прозорості та підзвітності. Неодноразово наголошувалося міжнародною спільнотою, що перемога на полі бою лише частково забезпечує успіх – не менш важливо виграти «битву за відбудову» шляхом ефективного управління і реформування країни.

У цьому розділі досліджено основні виклики соціально-економічної реабілітації у повоєнний період, пріоритети відбудови та роль публічної влади; проаналізовано державну політику і інституційні механізми управління відбудовою, а також висвітлено інструменти соціальної реабілітації населення й економічного відновлення. Особливу увагу приділено цифровій трансформації як чиннику підвищення ефективності публічного управління у післявоєнний період та враховано міжнародний досвід післявоєнної реконструкції. На основі сучасних досліджень і кейсів 2022–2024 рр. визначено можливі ризики та умови успішної реалізації державної політики реабілітації.

1. Виклики та пріоритети соціально-економічної реабілітації у повоєнний період

Повномасштабна війна спричинила колосальні матеріальні втрати та гуманітарні проблеми для України. Станом на початок 2025 року загальна вартість повоєнної відбудови зросла до \$524 млрд.¹ Масштаб руйнувань охоплює всі сектори: близько 13% житлового фонду країни пошкоджено або знищено (понад 2,5 млн. будинків)¹, що позначилося на 1,4 млн. домогосподарств (близько 3,4 млн. осіб)². Загальні втрати житлового сектору перевищують \$58,9 млрд. (понад третину від усіх прямих збитків)². Значної шкоди зазнала енергетика – російські обстріли вивели з ладу значну частину енергоінфраструктури, збільшивши її пошкодження за 2022–2023 рр. на 70%. Транспортна інфраструктура (мости, дороги, залізниця, порти) також зазнала руйнувань, орієнтовна вартість відновлення – понад \$78 млрд.

Масштабні бойові дії та окупація територій спричинили деградацію економіки – ВВП України у 2022 р. скоротився на ~29%, безробіття і бідність різко зросли. Величезні гуманітарні втрати включають тисячі загиблих і поранених серед цивільного населення. Війна спричинила найбільшу з часів Другої світової міграційну кризу в Європі: на кінець 2023 року близько 6,3 млн. українців стали біженцями за кордоном та ще 3,7 млн. залишались внутрішньо переміщеними особами (ВПО) всередині країни⁴.

Наслідком війни стала також криза соціальної сфери: навантаження на систему охорони здоров'я (тисячі поранених військових і цивільних потребують довготривалого лікування та реабілітації), освітню систему (значна кількість шкіл та університетів зруйновані або вимушено працюють онлайн, багато дітей та молоді перебувають за кордоном), систему соціального захисту (різке збільшення кількості осіб, що потребують державної допомоги – ВПО, безробітні, родини загиблих тощо). Психологічні наслідки також масштабні: травма війни, втрата

¹ Andrea Shalal. Ukraine needs \$524 billion to recover, rebuild after three years of war, World Bank says. Reuters, 25 February 2025. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-needs-524-billion-recover-rebuild-after-three-years-war-world-bank-says-2025-02-25/> (дата звернення: 05.03.2025).

² CONFLICT: Ukraine rebuild costs escalate – infographic. Graphic News, 25 Feb 2025. URL: <https://www.graphicnews.com/en/pages/46805/conflict-ukraine-rebuild-costs-escalate> (дата звернення: 01.03.2025).

³ Про здійснення підготовки деяких питань щодо захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України: Постанова Верховної Ради України від 17.12.2024 № 4152-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2180-20#Text> (дата звернення: 22.03.2025).

⁴ Ukraine Situation: 2023 Global Report / UNHCR, 2023. URL: <https://reporting.unhcr.org/ukraine-situation-global-report-2023> (дата звернення: 22.03.2025).

близьких, пережиті обстріли та окупація призводять до поширення посттравматичних стресових розладів, депресій, потребують національних програм психосоціальної підтримки. Таким чином, виклики повоєнної реабілітації України мають комплексний характер – матеріальні втрати тісно переплетені з демографічними та соціально-психологічними проблемами, що загрожує довгостроковому розвитку, якщо не вжити скоординованих заходів публічної політики.

Попри те що бойові дії на частині території ще тривали, Україна розпочала планування післявоєнної відбудови вже в 2022 році, окреслюючи стратегічні пріоритети відновлення. На Міжнародній конференції з питань відновлення України (URC2022) у Швейцарії, м. Лугано, в липні 2022 р. було представлено проект плану відбудови, що оцінював потреби у фінансуванні близько \$750 млрд. і визначає ключові напрями відновлення⁵. Учасники конференції (представники понад 40 країн та міжнародних організацій) схвалили принципи Лугано – керівні положення, які мають скеровувати процес відбудови України⁵. Серед цих принципів – партнерство України з міжнародними донорами, підтримка внутрішніх реформ, прозорість та підзвітність, демократична участь усіх зацікавлених сторін, забезпечення гендерної рівності та інклюзивності, стійкість і сталий розвиток. Таким чином, міжнародна спільнота визначила, що відбудова має йти пліч-о-пліч з трансформацією країни – зміцненням верховенства права, боротьбою з корупцією, реформою судової системи та дотриманням прав людини.

Виходячи з національних інтересів та міжнародних рекомендацій, **ключові пріоритети повоєнної соціально-економічної реабілітації України** можна визначити так: **гуманітарне відновлення та підтримка населення** – забезпечення житлом тих, хто його втратив; відновлення роботи шкіл, лікарень, об'єктів соціальної інфраструктури; надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам, ветеранам, особам з інвалідністю, сім'ям загиблих; інтеграція переселенців у приймаючі громади; **відбудова критичної інфраструктури** – якнайшвидше відновлення енергопостачання, водопостачання, тепломереж, транспортних шляхів, зв'язку, тобто базових послуг, від яких залежить життєдіяльність економіки та населення. Це включає ремонт і реконструкцію електростанцій та електромереж, зруйнованих мостів і доріг, залізничного полотна, мостів, аеропортів та портів. **Житлове будівництво та розвиток громад** – масова реконструкція або

⁵ John Revill. Supporters outline principles for Ukraine's recovery. Reuters, 5 July 2022. URL: <https://www.reuters.com/world/supporters-outline-principles-ukraines-recovery-2022-07-05> (дата звернення: 22.03.2025).

будівництво нового житла для тих, хто його втратив; оновлення міської інфраструктури з урахуванням енергоефективності, доступності та сучасного планування міст. **Економічне відродження** – запуск промислових підприємств, відновлення агровиробництва на очищених від мін землях, підтримка малого і середнього бізнесу, стимулювання інвестицій та створення робочих місць. Сюди ж належить поступова макроекономічна стабілізація: контроль інфляції, збалансування бюджету з урахуванням допомоги партнерів, зниження залежності від зовнішнього фінансування шляхом відновлення податкових надходжень. **Реформа та зміцнення інституцій** – продовження розпочатих до війни реформ публічної адміністрації, децентралізації, антикорупційної інфраструктури, судової системи, щоб забезпечити спроможність державного апарату ефективно управляти масштабними коштами відбудови та надавати якісні публічні послуги громадянам. **Забезпечення безпеки та верховенства права** – охоплює як зовнішню безпеку (зміцнення обороноздатності, розмінування територій, відновлення правопорядку на деокупованих територіях), так і внутрішню (боротьба зі злочинністю, зокрема мародерством, шахрайством під час розподілу допомоги, а також недопущення соціальних заворушень).

Роль держави у реалізації цих пріоритетів є визначальною. Держава повинна виступати координатором і стратегом відбудови: оцінювати потреби, формувати загальнонаціональну стратегію і плани відновлення по секторах та регіонах, узгоджувати їх з бюджетними можливостями та підтримкою донорів. Через систему центральних органів влади здійснюється мобілізація ресурсів (як внутрішніх – бюджет, резерви, так і зовнішніх – міжнародна фінансова допомога, кредити, репарації, потенційно конфісковані російські активи). Держава визначає нормативно-правові рамки післявоєнної реконструкції – ухвалює спеціальні закони та програми, які встановлюють пріоритети, механізми фінансування, повноваження органів влади, порядок компенсації збитків громадянам і бізнесу тощо. Важливою функцією є контроль та моніторинг використання коштів відбудови – держава має забезпечити прозорість проєктів, недопущення корупції, ефективне та цільове витрачання фінансів, надання звітності перед суспільством і міжнародними партнерами. Окрім того, уряду належить провідна роль у комунікації – як з населенням (щодо планів відновлення, умов отримання допомоги, строків виконання робіт), так і з зовнішніми донорами (щодо потреб України, пріоритетних проєктів, успіхів і проблем).

Водночас держава не може впоратися самостійно з настільки масштабним завданням – необхідна консолідація зусиль усіх секторів

суспільства. Тому одним із пріоритетів стало залучення бізнесу та громадськості до процесу відбудови на засадах державно-приватного партнерства і партисипативного управління. Приватний сектор має стати рушієм економічного зростання, а держава – створити умови та стимули для інвестицій і підприємництва у післявоєнний період (податкові пільги, дерегуляція, гарантії для інвесторів тощо). Громадянське суспільство відіграє критичну роль у забезпеченні прозорості та дотримання інтересів громадян – через громадський контроль, участь у прийнятті рішень на місцевому рівні, реалізацію волонтерських ініціатив з відбудови. Отже, публічна влада повинна діяти як платформа для співпраці всіх зацікавлених сторін – об'єднувати ресурси і енергію держави, бізнесу, міжнародних партнерів, громад для досягнення спільної мети відродження країни.

Класичним зразком ефективного міжнародного досвіду післявоєнної відбудови є План Маршалла (Європейська програма відновлення) після Другої світової війни, в рамках якого США надали країнам Західної Європи допомогу у розмірі ~\$13 млрд. (близько \$150 млрд. у цінах 2020-х років). Однак слід врахувати, що успіх Плану Маршалла значною мірою пояснюється наявністю в повоєнній Європі відносно стабільних державних інституцій та кваліфікованого людського капіталу – кошти використовувалися в країнах зі сталою державною адміністрацією та верховенством права⁶. У випадку України міжнародні партнери підкреслюють, що просте вливання фінансової допомоги без гарантій її прозорого і ефективного використання є неприпустимим. Тому досвід Плану Маршалла актуальний радше як приклад масштабності необхідної допомоги та успішної координації донорів, але умови надання допомоги Україні будуть жорсткішими – із прив'язкою до проведення структурних реформ та антикорупційних заходів⁶.

Іншим уроком післявоєнної історії є значення міжнародних інституцій у координації відбудови. Після Другої світової війни для адміністрування допомоги було створено Організацію європейського економічного співробітництва (нині ОЕСР), а згодом – міжнародні фінансові інституції (Міжнародний банк реконструкції та розвитку, що нині входить до Групи Світового банку, тощо). У більш пізніх конфліктах важлива роль належала ООН, регіональним об'єднанням та фінансовим установам. Наприклад, відновлення Боснії і Герцеговини після війни 1990-х років здійснювалася під значним керівництвом ООН і Світового банку, за підтримки ЄС, через спеціально створені трастові

⁶ Erik Berglöf, Vladyslav Rashkovan. Reconstructing and Reforming Ukraine. LSE Public Policy Review, 2023, Vol.3(1), Article 18. DOI: 10.31389/lseppr.95.

фонди та агентства. Ключовим чинником успіху там стала домовленість між воюючими сторонами (Дейтонські угоди) і присутність миротворчих сил, що забезпечили безпеку для відновлення. Для України це означає, що без стійкого припинення бойових дій на більшій частині території повноцінна відбудова ускладнена – міжнародний досвід демонструє, що інвестори та донори готові вкладати кошти лише за умови прогнозованої безпеки. Отже, дипломатичне досягнення справедливого миру або принаймні стабільного перемир'я є передумовою для масштабної реконструкції.

Україна може перейняти досвід повоєнної відбудови європейських країн у плані інтеграції реконструкції з модернізацією та євроінтеграційним курсом. Наприклад, після возз'єднання Німеччини у 1990-х роках реалізовувались програми «вирівнювання» Східних земель – масові інвестиції у інфраструктуру, стимулювання бізнесу, що супроводжувались розбудовою демократичних інституцій. Це частково аналогічно тому, як Україна прагне використати процес відбудови для стрибка в розвитку: побудувати сучасну інфраструктуру, запровадити новітні технології («зелену» енергетику, енергоощадні будівлі, цифрові рішення в управлінні), тобто провести відбудову 2-в-1 з модернізацією. Експерти зазначають, що реконструкція дає можливість Україні «перестрибнути покоління технологій» і одночасно провести інституційну модернізацію^{6,7}. Успішна повоєнна відбудова ряду країн (Японії, Південної Кореї) також показує важливість інвестицій в людський капітал – освіту, науку, професійну підготовку, щоб відновлена економіка була конкурентною у сучасному світі.

Міжнародний досвід також попереджає про ризики: корупція, слабкий менеджмент, відсутність координації або політична нестабільність можуть зірвати процес відновлення. Тому надалі у розділі розглянемо, які кроки уже робить Українська держава для організації відбудови і мінімізації ризиків, та які інституційні механізми запроваджуються.

2. Державна політика та інституційні механізми публічного управління відбудовою

Формування цілісної державної політики відновлення вимагало невідкладного вдосконалення правового поля та стратегічних

⁶ Erik Berglöf, Vladyslav Rashkovan. Reconstructing and Reforming Ukraine. LSE Public Policy Review, 2023, Vol. 3(1), Article 18. DOI: 10.31389/lseppr.95.

⁷ EconPol Forum 02/2023: How to Reconstruct Ukraine? Challenges, Plans and the Role of the EU // CESifo, 2023. URL: <https://www.cesifo.org/en/publications/2023/journal-complete-issue/econpol-forum-022023-how-reconstruct-ukraine-challenges> (дата звернення: 22.03.2025).

документів у сфері повоєнної реконструкції. В перші місяці після початку повномасштабної війни Уряд України зосередився на оперативних рішеннях – створенні фондів ліквідації наслідків агресії, запровадженні програм підтримки постраждалих (зокрема, грошова допомога ВПО, програма виплат «Підтримка» тощо). Водночас уже в квітні 2022 р. указом Президента було утворено Національну раду з відновлення України від наслідків війни – консультативний орган, який об'єднав представників уряду, парламенту, експертного середовища для розробки плану післявоєнного відновлення. За результатами роботи понад 20 тематичних робочих груп Нацради був підготовлений проект комплексного Плану відновлення України, представлений на конференції в Лугано у липні 2022 р. Цей план окреслив першочергові завдання на 2022–2023 рр. («швидке відновлення» критичної інфраструктури та житла) та довгострокове бачення трансформації країни до 2032 року, включаючи вступ до ЄС.

Для інституційного закріплення підходів до відбудови необхідно оновлення стратегічних документів держави. Станом на 2023 р., багато діючих стратегій – наприклад, Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 рр., Стратегія подолання бідності тощо – потребують коригування з урахуванням нових реалій. За підтримки ПРООН та уряду Японії проводяться стратегічні сесії в регіонах щодо оновлення регіональних стратегій розвитку з урахуванням питань відновлення⁸.

У березні 2023 р. було ухвалено Державну антикорупційну стратегію на 2023–2025 рр., яка серед іншого враховує виклики контролю за ресурсами відбудови. Ключовим документом стане Державна цільова програма з післявоєнного відновлення – її розроблення передбачено постановою Кабінету Міністрів, що визначає етапи і джерела фінансування відбудови. Уряд ще у 2022 р. започаткував програму «Відновлення» (першочерговий ремонт житла) і затвердив ряд порядків використання коштів фондів відновлення.

На законодавчому рівні приймаються спеціальні акти, які покликані врегулювати різні аспекти реконструкції. Одним із перших був Закон України № 2254-IX від 12.05.2022 р., що створив Державний фонд ліквідації наслідків збройної агресії – цільовий фонд у структурі держбюджету, кошти якого спрямовуються на відбудову зруйнованого майна. Наповнення цього фонду здійснюється, зокрема, за рахунок

⁸ Самусь Ю. Японія та ПРООН підтримали регіональні стратегічні сесії з планування відновлення та розвитку України / ПРООН в Україні. 21 січня 2025. URL: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/japan-and-undp-support-regional-strategic-sessions-planning-ukraines-recovery-and-development> (дата звернення: 22.03.2025).

конфіскованих російських активів, міжнародної допомоги та інших джерел. В подальшому були ухвалені й інші нормативні акти: так, постанова КМУ № 473 від 14.04.2022 р. запустила механізм фіксації збитків та руйнувань (через реєстр пошкодженого майна, систему «Дія»). З метою компенсації громадянам втрат житла був прийнятий спеціальний Закон України від 22 травня 2023 року № 2923-IX «Про відшкодування шкоди та знищення окремих категорій нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України»⁹. Цей закон встановив правові та організаційні засади надання компенсацій за зруйноване житло та створення Державного реєстру пошкодженого і знищеного майна. На його виконання уряд запровадив програму виплат через електронний сервіс «ЄВідновлення». Паралельно вдосконалюється законодавство у сфері містобудування: прийнято закон про реформу містобудівної діяльності № 5655 (щодо цифровізації дозволів, але він викликав дискусію в суспільстві), що має спростити процедури будівництва і реконструкції. Також розробляється законодавча база для залучення приватних інвестицій у відбудову – зокрема, оновлено закони про концесії та державно-приватне партнерство (закони № 1553-IX від 17.06.2021, № 1977-IX від 14.12.2021 заклали основи для сучасних механізмів ДПП). У 2023 р. уряд подав до парламенту новий пакет змін щодо стимулювання ДПП під час відбудови, який покликає забезпечити інвесторів та полегшити процедури укладення партнерств^{10,11}.

Отже, формується комплексна нормативно-правова база відновлення: від створення спеціальних фондів та реєстрів, до прийняття законів про компенсації та партнерство, а також гармонізації з правом ЄС (оскільки багато проектів фінансуватимуться Євросоюзом, необхідно відповідати його вимогам у сфері публічних закупівель, екологічних стандартів тощо). Важливо, що стратегічне планування відбудови інтегрується з планом реформ і євроінтеграційним курсом: Україна, отримавши статус кандидата в члени ЄС у 2022 р., мусить виконати низку умов, які збігаються з цілями відновлення (реформа

⁹ Компенсація за пошкоджене чи зруйноване житло: аналіз Закону (Юридична консультація, 09.08.2023) / Українська асоціація районних та обласних рад. URL: <https://vidnovy-svoie.com/en/compensation-for-damaged> (дата звернення: 22.03.2025).

¹⁰ Lexology. Public-private partnerships (PPP) should be used to rebuild Ukraine. 30 May 2023. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=1f7ab7c7-0bf9-4e47-8d07-7830328c23a6> (дата звернення: 22.03.2025).

¹¹ Шарпа М. Україна: розвиток державно-приватного партнерства в умовах війни / Arzinger, 16 серпня 2024. URL: <https://ceelegalmatters.com/magazine-articles/9894-issue-11-5/27182-ukraine-development-of-a-public-private-partnership-during-wartime> (дата звернення: 22.03.2025).

правосуддя, антикорупційні кроки, антимонопольна політика, захист прав людини). Відповідно, державна політика відбудови має двоєдину мету – відновити зруйноване і трансформувати країну на європейських принципах. Як зауважують дослідники, процес реконструкції й реформ повинен бути нерозривно пов'язаним і здійснюватися під єдиною інституційною парасолькою, зростаючи з національного ґрунту та під контролем українських громадян. Саме таке поєднання закладено в національних планах і стратегічних документах, що розробляються в Україні.

Реформа державного управління спрямована на створення професійної, підзвітної та ефективної публічної служби, здатної реалізовувати зміни. Пріоритетами тут є оновлення кадрів (залучення фахових менеджерів, зокрема з приватного сектору, на прозорих конкурсах), підвищення зарплат та мотивації державних службовців, оптимізація організаційної структури органів (усунення дублювання функцій, скорочення надмірної бюрократії). У 2023 р. уряд відновив конкурсні процедури на державну службу (які були призупинені перший рік війни), що дозволяє залучати нових людей на посади, зокрема й з числа демобілізованих військових фахівців або волонтерів із досвідом кризового менеджменту. Впроваджуються сучасні підходи до управління проектами та фінансами держави: створено центральний проектний офіс при уряді, активно використовується система електронних закупівель Prozorro для усіх витрат на відбудову. Західні експерти відзначають, що Україна вже має певні напрацювання, наприклад, центральний банк (НБУ) та система публічних закупівель Prozorro продемонстрували свою надійність і можуть слугувати прикладом для інших сфер.

Втім, війна вимагає ще більшої гнучкості від державного апарату: швидке ухвалення рішень, мінімум бюрократії, орієнтація на результат. Тому триває впровадження принципів належного врядування (good governance) та проектного підходу в роботі держорганів.

Окремим напрямом є децентралізація та реформа місцевого самоврядування, яка в Україні успішно йшла з 2014 по 2021 роки та значно підсилила спроможність громад. На початок 2022-го завершилося формування об'єднаних територіальних громад (ОТГ) по всій країні, розширилися повноваження і доходи місцевого самоврядування. Ця реформа виявилася надзвичайно доречною в умовах війни: сильні громади стали опорою для евакуації, розміщення переселенців, локальної гуманітарної допомоги. Мери міст та голови громад відіграли значну роль в організації оборони і життєзабезпечення на місцях. Отже, децентралізація підвищила стійкість країни у кризі.

Післявоєнна відбудова також має ґрунтуватися на децентралізованому підході: відбудовувати кожне місто і село краще на рівні громади, адже місцева влада краще знає потреби і пріоритети. Уряд задекларував курс на подальшу децентралізацію у відбудові – гасло «відновлення країни через відновлення громад» означає, що ресурси і повноваження повинні максимально передаватися на рівень муніципалітетів. З цією метою в 2023 р. Верховна Рада розглянула зміни до Закону «Про місцеве самоврядування», які деталізують нові повноваження військових адміністрацій та органів самоврядування в умовах воєнного стану та перехідного періоду. Йдеться про надання громадам права самостійно затверджувати плани відбудови, розробляти місцеві програми підтримки постраждалих, залучати прямі інвестиції тощо, за методичної підтримки центру. Вже зараз міжнародні партнери нерідко працюють безпосередньо з муніципалітетами: міста-побратими з Європи беруть шефство над постраждалими українськими містами, надають техніку, матеріали; агенції ООН укладають меморандуми з місцевою владою про відбудову об'єктів.

З точки зору реформи державного управління, важливо забезпечити спроможність органів влади всіх рівнів управляти великими інвестиційними проектами. Для цього уряд за підтримки ЄС і Світового банку проводить навчальні програми для держслужбовців щодо підготовки проектів реконструкції, освоєння коштів донорів, звітності за міжнародними стандартами. Також зміцнюється взаємодія між центральною владою і місцевим самоврядуванням: формуються спільні робочі групи по секторах (наприклад, щодо відновлення освіти – МОН + представники громад, щодо житлових питань – Мінінфраструктури + місцева влада).

Отже, продовження реформи публічної адміністрації та децентралізації є невід'ємною передумовою успішної реалізації планів відновлення. Україна прагне, щоб інституційна архітектура реконструкції була інтегрована і дієва: рішення приймаються демократично (знизу догори), але у спільному стратегічному каркасі, визначеному державою¹².

Успіх залежить від того, наскільки владні інституції зможуть перебудуватися під нові завдання. Перші роки війни показали і сильні місця (ініціативність громад, здатність уряду швидко запускати нові програми), і слабкі (перевантаженість держапарату, інколи зайва централізація рішень у ручному режимі). Тому реформа управління

¹² Erik Berglöf, Vladyslav Rashkovan. Reconstructing and Reforming Ukraine. LSE Public Policy Review, 2023, Vol.3(1), Article 18. DOI: 10.31389/lseppr.95.

триває, аби публічна адміністрація стала драйвером відбудови, а не гальмом.

Питання фінансування повоєнної відбудови – одне з найважливіших, адже потреби України вимірюються сотнями мільярдів доларів, що значно перевищує можливості державного бюджету. Тому одним з ключових напрямів державної політики є налагодження прозорих механізмів залучення і управління коштами, а також партнерської взаємодії з міжнародними донорами, фінансовими установами і приватним сектором. На міжнародному рівні за ініціативи країн G7 у 2023 р. була створена Мультиагентська координаційна платформа донорів для України (Ukraine Donor Coordination Platform)^{13,14}. Ця платформа, співчолована представниками уряду України, Єврокомісії та США, об'єднує основних партнерів (країни G7, ЄС, МВФ, Світовий банк та ін.) з метою узгодження фінансової допомоги, інвестицій та кредитів на відбудову. Фактично, її можна порівняти з сучасним «координаційним штабом» донорів, щоб уникнути дублювання проєктів і забезпечити обмін інформацією. З боку України для взаємодії з платформою визначено урядову команду на чолі з Прем'єр-міністром і Міністром фінансів. Це перший крок до створення чіткої архітектури фінансової підтримки. В рамках цієї платформи відбуваються регулярні засідання (онлайн і офлайн) для обговорення пріоритетів фінансування – наприклад, на Лондонській конференції URC2023 донори зобов'язалися виділити ~ \$60 млрд. на середньострокову перспективу¹⁵.

Євросоюз анонсував новий механізм Ukraine Facility на 2024–2027 рр. обсягом €50 млрд., що включатиме гранти і кредити на відбудову, але їх отримання пов'язане з прогресом реформ. Міжнародні фінансові організації, такі як Світовий банк, ЄБРР, активно розгортають програми в Україні, зокрема трестовий фонд Світового банку URTF (Ukraine Relief and Recovery Trust Fund) уже почав фінансувати ремонти енергетики, транспорту. Україна також уклала угоди про спільні програми з ООН (план реагування та відновлення на 2023 р.).

Для ефективного використання цього ресурсу важливо забезпечити прозорість та підзвітність. Україна запроваджує цифрові інструменти

¹³ Іжик В. Відбудова України: можливості участі громадськості з міжнародними донорами / Bankwatch network, 30 січня 2025. URL: <https://bankwatch.org/blog/opportunities-for-public-participation-with-international-donors-during-ukraine-s-reconstruction> (дата звернення: 22.03.2025).

¹⁴ Платформа донорів України: офіційний сайт. URL: <https://ukrainedorplatform.com> (дата звернення: 22.03.2025).

¹⁵ Mills C., Brien P. Post-conflict reconstruction assistance to Ukraine (Research Briefing, 15 July 2024). UK Parliament, 2024. URL: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9728/CBP-9728.pdf> (дата звернення: 22.03.2025).

моніторингу – наприклад, створюється онлайн-платформа «Big Recovery Portal», де відобразатимуться всі проекти відбудови, їх вартість, статус і джерела фінансування. На базі Міністерства інфраструктури діє система управління проектами, куди вносяться дані по кожному об'єкту (дорозі, мосту, будинку), від заявки громади до освоєння коштів. Такі інструменти відкриті для громадськості, що дозволяє ЗМІ та антикорупційним організаціям контролювати прогрес. Коаліція українських антикорупційних NGO RISE Ukraine лобіює створення максимально прозорої екосистеми даних щодо реконструкції – включно з відкритими реєстрами підрядників, контрактів, переліком донорських проектів тощо. Уряд підтримує цю ініціативу, оскільки це підвищує довіру міжнародних партнерів. На законодавчому рівні передбачено, що Рахункова палата та державна аудиторська служба здійснюватимуть окремий нагляд за коштами, спрямованими на відбудову, а результати аудитів будуть публічними. Крім того, ключові донори наполягають на незалежному міжнародному контролі – йдеться про залучення авторитетних аудиторських компаній до перевірки великих інфраструктурних проектів. Такий підхід виправданий: за оцінками, якщо не вжити заходів, корупційні ризики можуть сильно зашкодити відновленню. Натомість застосування найкращих практик доброчесності (прозорі тендери, громадський контроль) забезпечить ефективність і зменшить втрати¹⁶.

Фінансування відбудови здійснюється із різних джерел, і держава вибудовує механізми під кожне. Частина потреб закривається коштом держбюджету – у 2023 р. Україна спрямувала понад 55 млрд. грн на програми швидкого відновлення (ремонт критичної інфраструктури, закупівля модульного житла тощо). Для цього використовуються, зокрема, кошти конфіскованих активів росіян: наприклад, ~17 млрд. грн, стягнутих з російського Сбербанку, було перераховано до Фонду ліквідації наслідків агресії. Інше джерело – міжнародні гранти. Значну підтримку бюджет отримує від ЄС (Єврокомісія та країни-члени) та уряду США через USAID – ці кошти йдуть на виплату пенсій, соцдопомоги, зарплат лікарям і вчителям, тобто підтримують соціально-економічну стабільність. Фактично, це дозволяє Україні спрямовувати власні ресурси більшою мірою на оборону і відбудову. Міжнародні кредити (МВФ, Світовий банк, ЄБРР та ін.) також відіграють роль, хоча перевага надається грантам, щоб не збільшувати боргове навантаження.

¹⁶ Matthew Jenkins. Mitigating corruption in the post-war reconstruction of Ukraine: An overview of the debate. U4 Anti-Corruption Resource Centre, Chr. Michelsen Institute, 19 Feb 2023. URL: <https://www.u4.no/publications/mitigating-corruption-in-the-post-war-reconstruction-of-ukraine> (дата звернення: 22.03.2025).

Поряд із залученням коштів, держава розбудовує партнерства з приватним сектором для відновлення. Формат державно-приватного партнерства (ДПП) передбачає, що інвестор вкладає кошти у відновлення або будівництво об'єкта (наприклад, дороги, енергостанції, порту) і отримує потім дохід від його експлуатації чи інші вигоди, розділяючи ризики з державою. Законодавство про ДПП оновлено, як зазначалося вище, щоб зробити його більш гнучким. У 2023 р. уряд запропонував бізнесу пакет стимулів: страхування воєнних ризиків (через Міжнародну агенцію MIGA та власний механізм, на який заклали 20 млрд грн), держгарантії за кредитами, податкові пільги на імпорт обладнання для відбудови. Це покликано залучити і український, і іноземний капітал у найпріоритетніші сфери – енергетику (відбудова і розбудова розподіленої генерації), житлове будівництво (проект «Нове життя» із будівництва фабрик модульного житла спільно з приватними девелоперами), переробну промисловість, логістичний бізнес (сухі порти на заході країни тощо). Партнерство також розглядається у форматі міжнародної підтримки бізнесу: наприклад, програма ЄБРР та ЄС «Відновлення малого бізнесу» надає гранти і кредити українським МСП, поєднуючи донорські гроші з банківським співфінансуванням.

Ключова теза – прозорість і конкуренція. Щоб залучити партнерів, держава повинна гарантувати чесні правила гри. Тому всі великі підряди на відбудову мають проходити через тендери у Prozorro (як тільки безпекова ситуація дозволяє – у 2022 р. частину термінових закупівель проводили без аукціонів через нагальність, але зараз повертаються до конкурентних процедур). Для іноземних компаній спрощено умови участі в закупівлях, створено англomовний портал Prozorro+ з інформацією про потреби відбудови. Уряд також працює над угодами про взаємне визнання стандартів – аби, скажімо, європейські будівельні норми могли застосовуватися безпосередньо, що полегшить роботу міжнародним підрядникам.

На внутрішньому рівні держава прагне активно залучити до партнерства громадянське суспільство. Волонтерські та громадські організації з перших днів війни стали ефективними постачальниками допомоги і реалізаторами проектів. Наразі багато з них освоюють напрям відновлення: наприклад, волонтерський будівельний батальйон «Добробат» відновлює пошкоджені будинки у звільнених селах; БФ «Повернись живим» після забезпечення армії почав проекти з реабілітації ветеранів; ініціатива SaveEcoBot моніторить екологічні збитки і допомагає планувати відновлення довкілля. Держава підтримує такі ініціативи субгрантами, співпрацює через місцеву владу. Адже партнерство – це не лише про гроші, а й про довіру і спільну участь.

Таким чином, формується механізм партнерства і фінансування, де держава виступає модератором, забезпечуючи прозору рамку і умови, а фінансові ресурси вливаються різними потоками – бюджети, донори, інвестори, громадські проекти. Важливо, що цей механізм будується за принципами підзвітності і відкритості, оскільки тільки так можна утримати довіру як українського суспільства, так і міжнародних партнерів.

Сучасна післявоєнна відбудова неможлива без широкого використання цифрових технологій, і Україна тут має унікальні переваги. За останні роки наша держава стала одним зі світових лідерів у впровадженні електронного урядування та цифрових послуг (через портал та додаток «Дія»). Під час війни цифровізація продемонструвала ефективність: через «Дію» громадяни оперативно подають заявки про пошкоджене майно, реєструються як ВПО, отримують фінансову допомогу. У квітні 2023 р. уряд запустив в «Дії» послугу «Відновлення» – це цифровий сервіс, де громадяни подають заявку на компенсацію за дрібний ремонт свого пошкодженого житла. За кілька місяців дії програми понад 47 тис. осіб отримали кошти на ремонт квартир та будинків (середній розмір гранту 100–150 тис. грн). Вбудовані запобіжники (цільова картка, контроль витрат через банки) мінімізують зловживання. Такий цифровий механізм буде масштабовано і на програму компенсації за зруйноване житло – у 2023 р. прийнято порядок видачі електронних житлових сертифікатів, які надаються людям, чие житло знищено, і дають право профінансувати купівлю нової квартири або будівництво дому. Видача цих сертифікатів також здійснюється через «Дію» та Реєстр зруйнованого майна, що забезпечує прозорість і зручність.

Цифрова трансформація допомагає і у плануванні відбудови. Створено геоінформаційні системи, які збирають дані про руйнування з різних джерел – супутникових знімків, дронів, звітів громадян. На їх основі влада визначає пріоритетність реконструкції: наприклад, ГІС Карта Руйнувань та Відновлення показує всі пошкоджені об'єкти і статус робіт по них. Штучний інтелект використовується для оцінки масштабу руйнувань – українські стартапи у співпраці з Мінцифри створили AI-модель, що аналізує фото та визначає об'єм будівельних матеріалів, потрібних для ремонту конкретної будівлі. Такі рішення прискорюють оцінку збитків, яка традиційно займала б роки. Крім того, цифрові платформи залучають громадян до процесу: платформа «Державна система електронних звернень» дає можливість подати пропозиції щодо відновлення власної громади, поскаржитись на неякісний ремонт тощо. Це підвищує підзвітність виконавців.

Важливою частиною цифрової трансформації є забезпечення прозорості витрат. Система Prozorro, як вже зазначено, залишається наріжним каменем – усі тендери відбудови публікуються онлайн, інформація про переможця, ціну, строки доступна будь-кому. Крім того, портали ВІ Prozorro надають аналітику по закупівлях, що допомагає виявляти аномальні контракти. На додачу Мінфін розвиває систему електронного бюджету – щоб будь-який громадянин міг побачити, скільки грошей виділено на відновлення певного об'єкта, який відсоток вже освоєно і чи є затримки. Україна фактично прагне стати найбільш цифровізованою країною у питанні повоєнної допомоги, щоб випередити потенційні корупційні ризики. Такий підхід підтримують донори: ЄС та Світовий банк фінансують проекти цифрового врядування, знаючи, що кожна електронна процедура – це мінус можливість зловживання.

Не менш важливий аспект – цифрова економіка як драйвер відновлення. ІТ-сектор України навіть під час війни залишився працездатним і експортоорієнтованим (частина спеціалістів релокувалася в безпечніші регіони чи за кордон, але продовжує роботу). Влада підтримує ІТ-галузь через спеціальний правовий режим «Дія.City», який надає податкові стимули технологічним компаніям. Зростання цифрового сектору створює робочі місця і приносить валютні надходження, послаблюючи удар по економіці. Тому в післявоєнній стратегії зроблено акцент на «цифровій відбудові» – вкладенні коштів не лише у бетон і метал, а й у інтернет-інфраструктуру, цифрові сервіси, стартапи. Наприклад, планується забезпечити 95% території країни швидкісним інтернетом (через розгортання мережі Starlink та відновлення оптоволоконних мереж), запровадити цифрові рішення у відбудові (ВІМ-технології в будівництві, смарт-лічильники в енергетиці) та створити умови для розвитку креативних індустрій і R&D-центрів. Цифрова трансформація не тільки підвищує ефективність управління, але й задає вектор на інноваційний розвиток економіки, щоб післявоєнна Україна була конкурентною у світі.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що цифрові технології – це «нервова система» повоєнної відбудови України, яка забезпечує швидку реакцію, контроль та інтеграцію всіх процесів. Український досвід впровадження електронних послуг вже рекомендується як модель для інших країн, і в контексті реконструкції він теж може стати найкращою практикою.

Таким чином, цифрова трансформація публічного управління – один з факторів, що дозволить виконати амбітні завдання післявоєнної реабілітації максимально ефективно.

3. Соціальна реабілітація населення та економічне відновлення: роль публічної влади

Соціальна реабілітація населення – центральний напрям післявоєнного відновлення, адже йдеться про відновлення людського капіталу, без якого неможливі ні економічне піднесення, ні стійкість суспільства. Українська держава зіштовхнулася з потребою надати допомогу різним категоріям постраждалих: військовослужбовцям та ветеранам війни, внутрішньо переміщеним особам (ВПО), родинам загиблих, людям, що втратили житло чи здоров'я, дітям, які втратили батьків тощо. Для кожної з цих категорій вибудовується система підтримки та реабілітації, спираючись на національні програми і міжнародну допомогу.

На кінець 2023 року через горнило війни пройшли сотні тисяч українців, і по її завершенні держава матиме справу з безпрецедентною кількістю ветеранів. Вже зараз на обліку в Міністерстві у справах ветеранів перебуває понад 1,2 млн. осіб, які мають статус учасника бойових дій (включаючи ветеранів АТО/ООС 2014–2021 рр.). У 2022–2023 рр. було створено правові основи для нової ветеранської політики. Зокрема, у вересні 2023 р. Верховна Рада прийняла закон, що визнає обов'язком держави забезпечення лікування поранених ветеранів і формування єдиної системи реабілітаційних центрів по країні¹⁷. Цей закон передбачає розвиток мережі сучасних реабілітаційних установ для фізичного відновлення (протезування, лікування поранень) та психологічної підтримки ветеранів, у тому числі у співпраці з міжнародними партнерами і ВООЗ¹⁷.

Попри війну, вже відкрито декілька нових центрів реабілітації – наприклад, у Львові діє Національний центр «Незламні» за підтримки благодійників, де надають протезування та психологічну допомогу. Такі центри планується створити в кожному регіоні.

Проте система реабілітації ветеранів ще потребує значних зусиль: наразі в Україні лише один спеціалізований державний центр для спінальних травм (у Рівному, на 100 місць), а потреба в місцях для поранених обчислюється тисячами. Тому держава розгортає програми підготовки лікарів реабілітологів, залучає іноземний досвід (ізраїльських, американських фахівців) для навчання персоналу. Ще один виклик – бюрократична тяганина: зараз поранений боєць має зібрати до 12 документів, щоб отримати протез та інвалідність, що явно забюрократизовано. Мінветеранів спільно з МОЗ працюють над

¹⁷ Денман Л. Важливість допомоги українським ветеранам / New Lines Institute, 27 березня 2024. URL: <https://newlinesinstitute.org/state-resilience-fragility/the-importance-of-aiding-ukrainian-veterans> (дата звернення: 22.03.2025).

спрощенням процедур, впроваджується електронний кабінет ветерана, де буде зібрана вся інформація і заяви можна подавати онлайн. Також ведеться робота над інтеграцією ветеранів у цивільне життя: прийнято постанови про квоти на працевлаштування ветеранів, програми перекваліфікації (безкоштовні ІТ-курси для ветеранів, навчання підприємництва). У партнерстві з ЄС та Міжнародною організацією з міграції діють проєкти підтримки бізнес-ініціатив ветеранів (гранти на власну справу)¹⁸.

Одним із ключових напрямів є **психологічна реабілітація**. Масштаб травматизації військових величезний: за даними ВООЗ, на 100 тис. населення в Україні припадає лише 1 психолог, тоді як у Європі цей показник 30–50¹⁹. Тож уряд ініціював програму підготовки тисяч фахівців з психологічного консультування (в тому числі за участі ізраїльських експертів з програми Israel Trauma Coalition).

Залучаються ветеранські організації, капелани, волонтери – вони допомагають інформувати та направляти бійців до спеціалістів. Держава планує створити Єдиний реєстр потреб ветеранів, щоб персоніфіковано супроводжувати кожного: від лікування, отримання пільг – до соціальної адаптації (працевлаштування, отримання житла).

За час війни статус ВПО офіційно отримали понад 5 млн громадян України. Уряд здійснює їх підтримку за кількома напрямками: фінансова допомога, забезпечення житлом, інтеграція в громади і сприяння зайнятості. Ще з 2014 р. діє Закон «Про забезпечення прав і свобод ВПО», який гарантує щомісячну адресну допомогу на проживання. У 2022–2023 рр. ці виплати були збільшені (на сім'ю в середньому 3–6 тис. грн на місяць) і охопили понад 2,5 млн. осіб. Витрати держбюджету на допомогу ВПО в 2023 р. склали близько 73,3 млрд. грн.²⁰ Однак ця грошова підтримка – тимчасовий захід. Стратегічно важливіше забезпечити переселенців роботою та житлом, щоб вони не залежали від допомоги.

Інтеграція ВПО в громади – виклик як для самих переселенців, так і для приймаючого населення. Держава за підтримки донорів фінансує

¹⁸ ЄС та МОМ підтримують працевлаштування ветеранів та стійкість громад в Україні / Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-and-iom-support-veterans-employment-and-community-resilience-ukraine_en (дата звернення: 22.03.2025).

¹⁹ Денман Л. Важливість допомоги українським ветеранам / New Lines Institute, 27 березня 2024. URL: <https://newlinesinstitute.org/state-resilience-fragility/the-importance-of-aiding-ukrainian-veterans> (дата звернення: 22.03.2025).

²⁰ Внутрішньо переміщені особи: офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html> (дата звернення: 22.03.2025).

створення в громадах центрів підтримки ВПО – це хаби, де можна отримати юридичну, психологічну консультацію, допомогу з працевлаштуванням. На травень 2023 р. за сприяння МОМ відкрито 16 таких інтеграційних хабів по країні. Також уряд залучив ВПО до суспільно корисних робіт – програма «Армія відновлення» оплачує переселенцям участь у будівництві укріплень, розборі завалів, благоустрої громад (оплата 6700 грн на місяць за рахунок Служби зайнятості). Це дозволяє людям відчувати свою корисність і водночас отримувати дохід.

Публічна влада запровадила механізми компенсацій та допомоги для осіб, які зазнали матеріальної шкоди. Як описано вище, діє програма «ЄВідновлення» для ремонту житла та затверджено порядок компенсації за повністю знищене житло (житлові сертифікати). Хоч обсяги виплат поки що покривають лише малу частку потреб, важливий сам прецедент – держава визнає свій обов'язок перед громадянами, які втратили домівки, і поступово його виконає по мірі надходження коштів. Для людей, які отримали поранення, встановлено систему медичної допомоги за державний кошт: усі постраждали від воєнних дій (включаючи цивільних) мають право на безкоштовне лікування та протезування. МОЗ України спільно з НЕЗ (Національною службою здоров'я) включили ці послуги до програми медгарантій, тож лікарні отримують фінансування за кожного пролікованого пораненого. Також запроваджено виплати одноразової допомоги цивільним, які отримали інвалідність внаслідок війни (в розмірах, залежних від групи інвалідності). Родини загиблих цивільних можуть розраховувати на одноразову допомогу від держави та пільги, але механізм в стадії вдосконалення, адже масштаб трагедії великий. Наразі законодавство більше опрацьоване щодо загиблих військових (для їх сімей – страхова виплата 15 млн. грн. на родину, пільги на освіту дітей, інші соціальні гарантії). Для цивільних жертв у 2022 р. було створено комісію з розробки компенсаційного механізму, планується окремий закон. Поки що уряд співпрацює з гуманітарними організаціями (Червоний Хрест, ООН) для адресної допомоги таким сім'ям.

Окремої уваги потребують діти, які постраждали від війни: поранені діти, сироти війни, депортовані чи такі, що перебували під окупацією. Державні органи – Нацсоцслужба, Мінреінтеграції – разом з UNICEF реалізують програми психологічної підтримки дітей, сімейного влаштування сиріт, оздоровлення за кордоном. Поправками до законів розширено статус дитини, яка постраждала від війни, і пільги для них (безкоштовне навчання, першочергове отримання житла після 18 років для сиріт тощо).

Отже, комплексна допомога населенню у післявоєнний період включає широкий спектр політик: від грошових виплат і компенсацій – до довгострокових програм соціальної інтеграції та реабілітації. Публічна влада намагається діяти проактивно, але масштаби викликів величезні. Тому активно залучаються можливості громадського сектору і бізнесу. Наприклад, великий бізнес створює корпоративні фонди допомоги: Фонд «Nova Ukraine» (заснований IT-бізнесом) фінансує житло для переселенців, низка компаній (Нафтогаз, ДТЕК) ремонтують пошкоджені об'єкти інфраструктури для своїх споживачів. Волонтерські організації закривають гуманітарні потреби (їжа, одяг) там, де держава не встигає. Влада відіграє координаційну та підтримуючу роль: через місцеві адміністрації спрямовує волонтерську допомогу в потрібні місця, звітує про потреби міжнародним гуманітарним партнерам.

Після завершення активних бойових дій ключовим стане завдання реінтеграції ветеранів та переселенців у мирне життя, що є не тільки соціальним, а й економічним імперативом: ці люди мають стати активними учасниками відбудови країни, а не пасивними отримувачами допомоги. Тому акцент зміщується на створення можливостей – роботи, навчання, підприємництва – для цих категорій, про що детальніше далі.

Економічне відновлення – наріжний камінь повоєнної реабілітації, адже без сильного господарства неможливо фінансувати ні соціальну сферу, ні інфраструктуру. Роль публічної влади у цьому процесі полягає в тому, щоб створити умови для швидкого поживлення економічної активності, підтримати постраждали галузі, залучити інвестиції та стимулювати підприємництво.

Внаслідок війни українська економіка зазнала шоку: за 2022 р. ВВП впав на приблизно 29.1%, виробничі потужності на сході і півдні значною мірою зруйновані або окуповані, логістика – переорієнтована через блокаду портів. Уряд у відповідь реалізував комплекс антикризових заходів: податкові послаблення (було запроваджено знижену 2% єдину податку для бізнесу під час воєнного стану), програми дешевих кредитів («5-7-9%» продовжена і спрощена), грантові програми для малого бізнесу «eРобота» (гранти на створення садів, теплиць, переробних підприємств). Ці кроки допомогли втримати економічну активність – вже в 2023 р. економіка стабілізувалася і навіть зросла на 5%²¹.

²¹ Akhvediani T. Explaining Ukraine's recovery and reconstruction: What, how and when? (CEPS Explainers, 2024). CEPS, 2024. URL: https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2024/06/Explainer-2024-05_Ukraine-reconstruction-1.pdf (дата звернення: 22.03.2025).

У післявоєнний період передбачається декілька **механізмів прискорення зростання**:

По-перше, **державні інвестиції в інфраструктуру** як мультиплікатор. Будівництво доріг, мостів, житла – все це напряму створює робочі місця та замовлення для суміжних галузей (виробництво будматеріалів, транспорт, енергетика). Тому уряд планує масштабні будівельні проекти, фінансовані спільно з донорами, що дадуть поштовх всій економіці. Вже у 2023 р. були вкладені значні кошти у відновлення енергомереж та генеруючих потужностей після російських атак – це не лише повернуло стабільність енергопостачання, а й дало завантаження українським виробникам обладнання. Надалі, реалізація проектів з розбудови, наприклад, нової логістичної інфраструктури (залізниця Євроколії до кордонів ЄС, нові склади, термінали) інтегрує Україну у світові ринки, знижує витрати для бізнесу.

По-друге, **стимулювання експорту та підтримка критичних галузей**. Уряд домовився з ЄС про продовження «економічного безвізу» – скасування мит і квот на український експорт до середини 2024 р., і працює над його пролонгацією далі. Це дозволяє нашим виробникам легше збувати продукцію на європейському ринку. Держава також субсидує певні логістичні маршрути (наприклад, перевалка зерна через дунайські порти) та активно шукає альтернативні шляхи експорту (коридори солідарності через західні кордони). Ключові галузі, як-от **агросектор**, отримують державну підтримку у вигляді дешевих кредитів на посівну, допомоги з розмінування полів. Програма компенсації вартості сільгосптехніки (25% вітчизняної техніки компенсується з бюджету) стимулює оновлення агропарку. Для **промисловості** впроваджено механізм гарантування експортних кредитів та страхування військових ризиків для інвесторів, що дозволяє заводам брати кредити на відновлення виробництва. Важливим рішенням стало переміщення підприємств із зони бойових дій – за ініціатииви уряду ще у 2022 р. стартувала програма релокації, яка допомогла понад 800 виробництвам переїхати на захід країни (держава забезпечила транспортування обладнання, пошук приміщень, часткову компенсацію оренди). Більшість релокованих бізнесів відновили роботу і зберегли робочі місця – це приклад успішного втручання публічної влади.

По-третє, **залучення прямих іноземних інвестицій**. Післявоєнна Україна розраховує стати привабливою для глобального капіталу в різних сферах – від агропереробки до IT-аутсорсингу. Щоб прискорити цей процес, уряд, ще не чекаючи кінця війни, створює інструменти страхування інвестицій від воєнних ризиків: у 2023 р. вже застраховано

30 проєктів на суму \$110 млн. через механізм Міжнародної агенції розвитку (MIGA)²².

Розробляються спеціальні умови для інвесторів, які вкладатимуть у відбудову, – аж до індивідуальних угод з державою, як це практикувалося за програмою залучення інвесторів до війни. Паралельно йде робота над покращенням бізнес-клімату: відновлено конкурс на суддів Вищого антикорупційного суду, почато судову реформу для гарантій прав інвесторів. ЄС допомагає в гармонізації регуляцій – щоб після вступу до ЄС бізнес працював за зрозумілими правилами. Сподівається Україна і на **підприємців із діаспори** та союзних країн – уже є приклади, коли американські чи європейські компанії українців за походженням інвестують у виробництво в Україні (скажімо, відкриття нового заводу з виробництва меблів на Львівщині).

По-четверте, **реформи податкової та фінансової системи** для стимулювання зростання. Уряд декларує, що після війни Україна перейде до класичної моделі розвитку: податки мають бути конкурентні з сусідами (можливо, зниження податку на прибуток або впровадження податку на виведений капітал), правила оподаткування прості, а адміністрування – виключно електронне, без корупційних контактів. Фінансову систему також чекають зміни: щоб наростити кредитування економіки, після стабілізації планується поступово знизити облікову ставку НБУ, що дасть поштовх доступності кредитів; держава вже зараз розширює програми часткового гарантування кредитів для малого бізнесу (Фонд гарантування кредитів МСБ отримав від уряду 10 млрд. грн, що дозволить видати близько 80 млрд. грн. нових позик).

Крім того, **економічне відродження** буде підживлюватися **євроінтеграційними можливостями**. Статус кандидата і майбутнє членство в ЄС відкривають доступ до структурних фондів ЄС, програм розвитку, інвестицій від європейських компаній, які захочуть бути всередині нового ринку. За прикладом Польщі, що отримала за 15 років сотні мільярдів євро допомоги від ЄС на розвиток регіонів, Україна теж розраховує на значні інвестиції в свій економічний розвиток у процесі вступу. Але для цього треба виконати «домашню роботу» – гармонізувати регуляції, забезпечити верховенство права. Тож знову бачимо переплетення економічних і інституційних факторів.

Поки війна триває, стимулювання економіки також виконує ще одну важливу функцію: **зменшення соціальної напруги**. Коли люди

²² Україна приймає нові правила ДПП / Investment Policy Monitor, UNCTAD, 24 лютого 2016. URL: <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-policy-monitor/asures/2949/ukraine-adopts-new-ppp-rules> (дата звернення: 22.03.2025).

отримують роботу і дохід, вони менше залежать від державної допомоги і швидше реінтегруються.

Наприклад, підтримка підприємництва серед ветеранів (гранти до 1 млн. грн. на власну справу) дозволяє колишнім військовим адаптуватися та стати роботодавцями для інших.

Держава також звертає увагу на **регіональний розвиток**: аби економічне відновлення було рівномірним, потрібні спеціальні заходи щодо найбільш зруйнованих територій. Можливо, будуть створені території пріоритетного розвитку з пільговим режимом. Вже зараз у бюджеті 2023–2024 рр. планується субвенція на розвиток громад, що постраждали від бойових дій, – кошти надаватимуться на відбудову промислових парків, ремонт інфраструктури, залучення бізнесу. Ідея в тому, щоб не лише відновити довоєнний стан, а й закласти нові точки зростання в регіонах, які традиційно були депресивними. Наприклад, якщо в прифронтовому місті до війни була одна містоутворююча фабрика, яка зруйнована, то після війни треба залучити дві нові компанії в індустріальний парк, щоб створити більше робочих місць і диверсифікувати економіку громади.

Публічна влада розробляє відповідні **плани трансформації регіональних економік**. Для півдня (Херсонщина, Запоріжжя) пріоритетом стане відновлення зрошувальних систем та розвиток переробки сільгосппродукції, щоб додати цінності на місці. Для півночі (Чернігівщина, Сумщина) – акцент на відродженні машинобудування, можливо, залучення підприємств з центральної України.

Механізми прискорення зростання зрештою повинні привести до самостійного виходу економіки на траєкторію розвитку. За прогнозами уряду, за умов припинення бойових дій, Україна може продемонструвати темпи зростання 7–10% ВВП на рік у перші п'ятирічки відбудови, що дозволить за десятиліття подвоїти економіку і суттєво підняти рівень життя. Це оптимістичний сценарій, який можливий лише за умови правильної державної політики і максимального залучення приватної ініціативи.

Окремо варто зазначити про **ризик** економічного відновлення, які держава також повинна враховувати в політиці: ризик гіперінфляції (при масованому зовнішньому вливанні коштів і обмеженій пропозиції товарів – потребує зваженої монетарної політики НБУ та координації з донорами щодо темпів допомоги), ризик незбалансованості бюджету (боргове навантаження – тому уряд вже зараз намагається більше отримувати грантів, ніж позик), ризик відтоку робочої сили (значна частина українців за кордоном – аби їх повернути, потрібні умови і стимули, інакше економіці бракуватиме кадрів). Публічна влада розробляє програми рееміграції: інформаційні кампанії «Повертайся

працювати в Україну», співпраця з країнами ЄС щодо освітніх та професійних можливостей для українців з перспективою повернення. Також є ідея запровадження подвійного громадянства, щоб залучити діаспору до економічного життя країни без бюрократичних бар'єрів.

Однією з ключових засад, проголошених як всередині України, так і міжнародними партнерами, є принцип, що **відбудова має бути спільною справою всього суспільства**. Тільки об'єднавши ресурси та зусилля державної влади, приватного сектору та громадянського суспільства, можна впоратися з безпрецедентними завданнями післявоєнної реабілітації. Публічна влада в цьому трикутнику відіграє роль ініціатора і координатора партнерства.

Держава–бізнес. Публічна влада налагоджує конструктивний діалог з бізнес-спільнотою щодо потреб та можливостей відбудови. Ще під час війни створено кілька платформ такого діалогу: Національна рада з відновлення залучала експертів і підприємців до розробки планів; при Мінекономіки працюють бізнес-ради, які збирають пропозиції бізнес-асоціацій щодо регуляторних змін для відновлення. Уряд активно співпрацює з торгово-промисловою палатою, Спілкою українських підприємців, Європейською Бізнес Асоціацією – зокрема, напрацьовано «дорожні карти» розвитку секторів (агро, металургія, ІТ) з урахуванням воєнних викликів. Бізнес долучається і фінансово: великий бізнес за домовленістю з урядом профінансував окремі проекти відбудови. Наприклад, компанія «Нафтогаз» відремонтувала газорозподільні мережі в деокупованих районах; агрохолдинг «Кернел» інвестує у відновлення елеваторів. Такі кейси показують, що бізнес бере на себе частину відповідальності і готовий інвестувати, якщо бачить належний рівень співпраці з владою.

У свою чергу, бізнес-спільнота висуває зустрічні вимоги до держави: гарантувати рівні правила гри, захист від рейдерства, зменшити перевірки. У відповідь уряд у 2022–23 рр. запровадив мораторій на більшість перевірок бізнесу, лібералізував трудове законодавство (полегшено процедури найму/звільнення у військовий час). Надалі діалог буде продовжено в руслі публічно-приватного партнерства: бізнес очікує участі у великих проектах відбудови (дороги, будівництво) – і влада відкриває ці сектори через тендери, концесії. Іноземний бізнес також важливий: тут держава укладає угоди з бізнес-асоціаціями країн-партнерів (наприклад, з Американською торговою палатою) щодо участі їхніх компаній у відбудові. Проведено серію презентацій «ReBuild Ukraine» в європейських столицях, де український уряд закликав компанії заходити на ринок відбудови вже зараз. Це партнерство ще на етапі формування, але його успіх визначатиметься репутацією України

– тому зусилля спрямовані на антикорупційну реформу і верховенство права, щоб міжнародний бізнес не боявся ризиків.

Держава–громадськість. Українське громадянське суспільство за час війни проявило себе надзвичайно зріло – волонтери, фонди, громадські ініціативи закривали безліч потреб, від забезпечення армії до допомоги переселенцям. Публічна влада визнає цей вклад і прагне інтегрувати громадськість у процес відновлення системно. З цією метою розвиваються механізми участі громадян у прийнятті рішень: уряд розробляє нову редакцію закону про місцеві референдуми та громадські слухання, аби люди могли впливати на плани відбудови своїх міст. При багатьох міських радах вже створені **громадські ради** з відновлення – до них входять активісти, архітектори, місцевий бізнес, які разом з владою вирішують, як відбудувати історичний центр чи де зводити нове житло. Це запобігає можливим конфліктам, враховує думку мешканців і підвищує легітимність проєктів.

Громадські організації також відіграють роль **незалежного контролера**. Такі авторитетні антикорупційні групи як Transparency International Україна, Центр протидії корупції вже запустили моніторингові проєкти щодо відбудови, аналізуючи тендери, виявляючи ризикові контракти. Держава декларує відкритість до такої співпраці і враховує обґрунтовані зауваження. Наприклад, в 2023 р. після розголосу про дорогі закупівлі гуманітарних модульних будинків Мінінфраструктури перевірило контракт і перевело закупівлю на більш прозорі рейки, що здешевило поставки. Такий **громадський нагляд** – гарантія, що процес відбудови не зайде в тінь.

Волонтерський рух продовжує мобілізувати людей на відновлення: проводяться всеукраїнські акції «Добробат» (розбір завалів, відбудова домівок руками добровольців), екологічні суботники (прибирання зруйнованих лісів, парків). Держава підтримує їх ресурсно – забезпечує волонтерів матеріалами, технікою, пільговим паливом. Співпраця тут йде на рівних: волонтери самі визначають де і коли працювати, місцева влада лише допомагає.

Міжсекторна співпраця особливо важлива в психологічній і культурній реабілітації суспільства. Держава через Мінкультури, Мінсоцполітики залучає громадські організації до проведення тренінгів з подолання стресу, до організації дитячих таборів, мистецьких заходів, які допомагають повернути людям відчуття нормального життя. Приміром, волонтерські психологи з ГО «Українська асоціація травматерапевтів» об'їжджають громади, де були бойові дії, і проводять групові терапії – місцева влада надає приміщення і опікується зібранням людей. Таке партнерство низове, але дуже ефективне у досягненні суспільної стійкості.

Міжнародний рівень: співпраця держави, бізнесу і громадськості України знаходить відображення і на міжнародній арені. Українські NGO співпрацюють з іноземними, контролюючи міжнародні фонди; український бізнес входить у консорціуми з іноземним для участі у відбудові; держава створює двосторонні комісії з урядами інших країн, куди включає і представників громадськості та бізнесу як радників. Це нова дипломатія відбудови: коли голос усіх секторів представляє країну назовні.

Успішні кейси співпраці. Можна навести декілька прикладів, які вже реалізовані у 2022–2023 рр. і стали моделями для масштабування:

– *Проект «Пліч-о-пліч».* Ініціатива, започаткована Офісом Президента, в рамках якої одні області України беруть шефство над відбудовою постраждалих громад інших областей. Наприклад, Львівська область допомагає відбудувати декілька сіл на Харківщині: львівські будівельні компанії (бізнес) за кошти Львівської ОВА (державні) та благодійників (громадськість) відбудовують там житло. Станом на кінець 2023 р. за цим проектом вже зведено десятки будинків. Це приклад горизонтальної співпраці всередині країни.

– *Волонтерський будівельний батальйон «Добробат».* Заснований активістами проект, що зібрав тисячі добровольців для допомоги комунальникам. У співпраці з ДСНС (державна служба з надзвичайних ситуацій) вони розбирали завали та ремонтували покрівлі в Чернігівській, Київській областях одразу після деокупації. Держава надала їм доступ до об'єктів, забезпечила пальним. Працюючи пліч-о-пліч, волонтери і комунальні служби швидко зробили багато першочергових робіт, закривши «дірки» до приходу великих проектів.

– *RISE Ukraine Coalition.* Коаліція з 35 українських NGO, IT-компаній і бізнес-асоціацій, що спільно з Міністерством інфраструктури розробляють цифрову систему управління відбудовою. Цей випадок – коли громадянське суспільство і приватний сектор експертизою доповнюють державу, привносять інновації. В результаті, створюється продукт (IT-платформа), який всім вигідний: державі – прозорість, бізнесу – зручність конкурсів, громадськості – відкриті дані.

Ці кейси демонструють, що **синергія** різних секторів дає швидший і кращий результат, ніж ізольовані зусилля. Тому стратегія публічної влади – всіляко підтримувати таку співпрацю. Вже навіть на концептуальному рівні усвідомлено, що відбудова – це не лише урядовий проект, а **національний проект**, де кожен має свою роль. Зрештою, відбудова України – це і про формування нової національної єдності: спільна праця над підняттям з руїн гуртує суспільство, зміцнює довіру між владою та народом.

Підкреслимо: соціальна та економічна реабілітація – це дві опори, на яких тримається успіх післявоєнної відбудови. Держава повинна одночасно дбати про людей (соціальний вимір) і про зростання економіки (економічний вимір). Власне, ці процеси взаємопов'язані: забезпечений, зайнятий громадянин легше відновлюється від психологічних травм війни, а здорова та освічена робоча сила – основа економічного розвитку. Роль публічної влади – звести ці складові до купи, координувати, підтримувати, але й не брати все виключно на себе. Навпаки, як ми бачили, найбільший ефект дає партнерство з бізнесом і громадою. Україна, переживши страшні випробування, здобула потужний капітал солідарності та взаємодовіри серед своїх людей – і зараз важливо конвертувати його у велику відбудову.

ВИСНОВКИ

Післявоєнна соціально-економічна реабілітація України – процес надзвичайної складності і масштабів, що потребує злагоджених дій публічної влади, бізнесу, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Проведений аналіз дозволяє зробити такі основні висновки:

1. **Безпрецедентні виклики.** Війна спричинила Україні колосальні втрати – фізичні руйнування інфраструктури, гуманітарну кризу з мільйонами переміщених осіб, демографічні та соціально-психологічні потрясіння. Це визначає безпрецедентний масштаб завдань відбудови. Публічне управління має враховувати комплексність викликів, поєднуючи вирішення матеріальних потреб (відбудова житла, мереж) із соціальною реабілітацією людей (допомога постраждалим, інтеграція ветеранів, психологічна підтримка).

2. **Пріоритети відновлення.** Основними пріоритетами післявоєнної відбудови визначено: гуманітарне відновлення (житло, медицина, освіта), критична інфраструктура (енергетика, транспорт, зв'язок), економічне відродження (підтримка бізнесу, залучення інвестицій, відновлення промисловості та агросектору), інституційна трансформація (реформи державного управління, верховенства права, антикорупційні заходи) та забезпечення безпеки (розмінування, зміцнення оборони). Держава відіграє провідну роль у формуванні політики за цими напрямками, визначенні стратегій і мобілізації ресурсів.

3. **Інституційні механізми управління відбудовою.** Україна адаптує законодавче поле та управлінські структури під завдання реконструкції. Створено Національну раду з відновлення, готується державна програма відбудови, прийнято низку законів (про фонд ліквідації наслідків агресії, про компенсацію за зруйноване житло тощо). Проводиться реформа державного управління – зміцнення кадрового потенціалу, цифровізація процедур – та продовжується децентралізація,

щоб залучити громади до відбудови. Відпрацьовується нова архітектура управління коштами донорів: координаційна платформа з G7, спеціальні фонди, прозорі IT-системи контролю. Все це покликане забезпечити ефективне, прозоре й підзвітне управління процесом реконструкції, мінімізуючи ризики корупції і безвідповідальності.

4. **Соціальна реабілітація населення.** Держава розгорнула комплекс програм для допомоги ключовим групам: ветеранам (медична і психологічна реабілітація, соцзахист, профадаптація), ВПО (грошова допомога, житло, працевлаштування, інтеграція в громади), постраждалим цивільним (компенсації за майно, лікування, підтримка сімей загиблих), дітям війни (опіка, оздоровлення, освіта). Публічна влада співпрацює з NGO та міжнародними організаціями у наданні цих послуг. Виклики залишаються значними – зокрема, необхідність створення потужної системи психологічної допомоги та реабілітаційних центрів, спрощення бюрократичних процедур, уникнення патерналізму й перехід до активної інтеграції постраждалих у економічне життя.

5. **Економічне відновлення.** Уряд впроваджує механізми стимулювання економічної активності: пільгове кредитування бізнесу, гранти для малого підприємництва, релокація підприємств із небезпечних територій, інвестиційні стимули (страхування воєнних ризиків, податкові преференції), відбудова інфраструктури як основа економічного зростання. Євроінтеграція розглядається як рушій реформ і доступу до ринків. Основна стратегія – створити умови, за яких приватний сектор зможе стати локомотивом відбудови, забезпечивши зайнятість і інновації. Державі належить забезпечити макроекономічну стабільність, справедливу регуляторну політику і боротьбу з корупцією, аби залучити масштабні внутрішні та зовнішні інвестиції.

6. **Міжнародний досвід і підтримка.** Україна враховує уроки інших країн: потребу у поєднанні реконструкції з реформами (як наголошувалось у плані Маршалла), роль координації донорів (приклади Балкан, повоєнної Європи) та залучення громадян (досвід повоєнної відбудови Європи через демократичну участь). Усі ці принципи інтегровані в національні плани і підтвержені міжнародними партнерами (принципи Лугано). Безпрецедентна зовнішня підтримка – фінансова, гуманітарна, експертна – є одним з ключових чинників, що дозволить Україні реалізувати задумане.

7. **Партнерство держави, бізнесу та громадськості.** Одним з наскрізних висновків є те, що відбудова не може бути справою лише державних інституцій. Необхідна максимальна синергія зусиль приватного сектору (інвестиції, участь у проєктах, технології, робочі місця) та громадянського суспільства (громадський контроль,

волонтерська допомога, участь у прийнятті рішень). Успішні приклади такої співпраці вже мають місце у 2022–2023 рр., і вони доводять ефективність моделі спільного управління відбудовою на принципах партисипації та державно-приватного партнерства. Довіра між урядом і суспільством, культивована в війні, повинна бути збережена через прозорість дій влади та врахування голосу громадян при відновленні країни.

На завершення, слід наголосити, що **публічне управління у повоєнній реабілітації України виступає одночасно і менеджером конкретних проектів, і лідером змін в країні**. Від його ефективності залежить, чи буде використано історичний шанс не просто відбудувати зруйноване, а здійснити «стрибок» у розвитку – модернізувати економіку, зміцнити демократичні інститути, інтегруватися в європейську спільноту. Ризики на цьому шляху – корупція, неузгодженість дій, втома суспільства або донорів – повинні мінімізуватися шляхом впровадження найкращих практик врядування, інклюзивності та верховенства права. Війна згуртувала українську націю і продемонструвала світу її прагнення до свободи; відбудова має продемонструвати прагнення України до процвітання і справедливості. Глибокий аналіз сучасних викликів, стратегічне планування, гнучке і прозоре управління та широка співпраця – це ті інструменти публічного управління, що забезпечать перетворення післявоєнної України на сильну, відновлену європейську державу.

АНОТАЦІЯ

У розділі досліджено роль публічного управління у соціально-економічній реабілітації України в період післявоєнної відбудови. Проаналізовано масштаби руйнувань від війни та гуманітарні наслідки, окреслено ключові пріоритети відбудови (гуманітарне відновлення, інфраструктура, економічне зростання, інституційні реформи) і визначено завдання держави на кожному напрямі. Розглянуто формування нормативно-правової бази та інституційних механізмів управління відбудовою, зокрема створення фондів відновлення, стратегічних планів, продовження децентралізації та цифровізацію управлінських процесів. Показано значення прозорості та партнерства з міжнародними донорами, бізнесом і громадянським суспільством для успішної реконструкції. Висвітлено заходи з соціальної реабілітації населення: підтримка ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, постраждалих громадян, – а також інструменти поживлення економіки (пільгове кредитування, залучення інвестицій, відбудова промисловості). Наголошено на важливості врахування міжнародного досвіду післявоєнної реконструкції та ризик-менеджменту (подолання

корупції, забезпечення безпеки). Зроблено висновок, що ефективне публічне управління, засноване на принципах прозорості, підзвітності та співпраці, є вирішальною умовою успішного відродження України та її трансформації у сучасну європейську державу.

Література

1. Andrea Shalal. Ukraine needs \$524 billion to recover, rebuild after three years of war, World Bank says. Reuters, 25 February 2025. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-needs-524-billion-recover-rebuild-after-three-years-war-world-bank-says-2025-02-25/> (дата звернення: 05.03.2025).

2. CONFLICT: Ukraine rebuild costs escalate – infographic. Graphic News, 25 Feb 2025. URL: <https://www.graphicnews.com/en/pages/46805/conflict-ukraine-rebuild-costs-escalate> (дата звернення: 01.03.2025).

3. Про здійснення підготовки деяких питань щодо захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України: Постанова Верховної Ради України від 17.12.2024 № 4152-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2180-20#Text> (дата звернення: 22.03.2025).

4. Ukraine Situation: 2023 Global Report / UNHCR, 2023. URL: <https://reporting.unhcr.org/ukraine-situation-global-report-2023> (дата звернення: 22.03.2025).

5. John Revill. Supporters outline principles for Ukraine's recovery. Reuters, 5 July 2022. URL: <https://www.reuters.com/world/supporters-outline-principles-ukraines-recovery-2022-07-05> (дата звернення: 22.03.2025).

6. Erik Berglöf, Vladyslav Rashkovan. Reconstructing and Reforming Ukraine. LSE Public Policy Review, 2023, Vol.3(1), Article 18. DOI: 10.31389/lseppr.95.

7. EconPol Forum 02/2023: How to Reconstruct Ukraine? Challenges, Plans and the Role of the EU // CESifo, 2023. URL: <https://www.cesifo.org/en/publications/2023/journal-complete-issue/econpol-forum-022023-how-reconstruct-ukraine-challenges> (дата звернення: 22.03.2025).

8. Самусь Ю. Японія та ПРООН підтримали регіональні стратегічні сесії з планування відновлення та розвитку України / ПРООН в Україні. 21 січня 2025. URL: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/japan-and-undp-support-regional-strategic-sessions-planning-ukraines-recovery-and-development> (дата звернення: 22.03.2025).

9. Компенсація за пошкоджене чи зруйноване житло: аналіз Закону (Юридична консультація, 09.08.2023) / Українська асоціація районних та обласних рад. URL: <https://vidnovy-sovoie.com/en/compensation-for-damaged> (дата звернення: 22.03.2025).

10. Lexology. Public-private partnerships (PPP) should be used to rebuild Ukraine. 30 May 2023. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=1f7ab7c7-0bf9-4e47-8d07-7830328c23a6> (дата звернення: 22.03.2025).

11. Шарапа М. Україна: розвиток державно-приватного партнерства в умовах війни / Arzinger, 16 серпня 2024. URL: <https://ceelegalmatters.com/magazine-articles/9894-issue-11-5/27182-ukraine-development-of-a-public-private-partnership-during-wartime> (дата звернення: 22.03.2025).

12. Іжик В. Відбудова України: можливості участі громадськості з міжнародними донорами / Bankwatch network, 30 січня 2025. URL: <https://bankwatch.org/blog/opportunities-for-public-participation-with-international-donors-during-ukraine-s-reconstruction> (дата звернення: 22.03.2025).

13. Платформа донорів України: офіційний сайт. URL: <https://ukrainedorplatform.com> (дата звернення: 22.03.2025).

14. Mills C., Brien P. Post-conflict reconstruction assistance to Ukraine (Research Briefing, 15 July 2024). UK Parliament, 2024. URL: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9728/CBP-9728.pdf> (дата звернення: 22.03.2025).

15. Matthew Jenkins. Mitigating corruption in the post-war reconstruction of Ukraine: An overview of the debate. U4 Anti-Corruption Resource Centre, Chr. Michelsen Institute, 19 Feb 2023. URL: <https://www.u4.no/publications/mitigating-corruption-in-the-post-war-reconstruction-of-ukraine> (дата звернення: 22.03.2025).

16. Денман Л. Важливість допомоги українським ветеранам / New Lines Institute, 27 березня 2024. URL: <https://newlinesinstitute.org/state-resilience-fragility/the-importance-of-aiding-ukrainian-veterans> (дата звернення: 22.03.2025).

17. ЄС та МОМ підтримують працевлаштування ветеранів та стійкість громад в Україні / Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-and-iom-support-veterans-employment-and-community-resilience-ukraine_en (дата звернення: 22.03.2025).

18. Денман Л. Важливість допомоги українським ветеранам / New Lines Institute, 27 березня 2024. URL: <https://newlinesinstitute.org/state-resilience-fragility/the-importance-of-aiding-ukrainian-veterans> (дата звернення: 22.03.2025).

19. Внутрішньо переміщені особи: офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html> (дата звернення: 22.03.2025).

20. Akhvlediani T. Explaining Ukraine's recovery and reconstruction: What, how and when? (CEPS Explainers, 2024). CEPS, 2024. URL: https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2024/06/Explainer-2024-05_Ukraine-reconstruction-1.pdf (дата звернення: 22.03.2025).

21. Україна приймає нові правила ДПП / Investment Policy Monitor, UNCTAD, 24 лютого 2016. URL: <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-policy-monitor/measures/2949/ukraine-adopts-new-ppp-rules> (дата звернення: 22.03.2025).

Information about the author:

Malakhova Tetiana V'yacheslavivna,

Doctor of Science in Public Administration, Professor,
Professor of the Department of Management and Administration
State University of Information and Communication Technologies
7, Solomianska Str., Kyiv, 03110, Ukraine